

NAČELA TEOLOŠKOG PRISTUPA SVETOM PISMU
PREMA R. GUARDINIJU

ANDELKO DOMAZET

UDK 22.06

Franjevačka teologija Makarska

Visoko stručni članak

Auktor sažeto predstavlja teološka načela u interpretaciji Svetoga pisma prema izlaganjima Romana Guardinija. Posebno ističe usklađenost vjerskog osjećaja i aktualizaciju svetopisamskog teksta sa stanjem u kome se u tom trenutku nalazi pojedinac i zajednica.

Uvod

Romano Guardini odražava u svim svojim djelima svijest da je Bog prvi *teo-log* = *govornik o Bogu*. Taj Božji govor o samom sebi nalazimo u Bibliji. Zato je istraživanje Svetoga pisma, kao što veli Drugi vatikanski sabor, duša teologije.¹

Otuda proizlazi i zadaća svake "teo-logije": znati *po-slušati* ono što Bog govori o samom sebi. Jer, slušati i razumjeti Božji *na-govor* čovjekov je *od-govor* Božjoj riječi.²

¹ Usp. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi *Dei Verbum*, br. 24.

² Možemo ustvrditi da tumačenje Svetog pisma tvori unutarnju jezgru cjelokupnog teološkog opusa Romana Guardinija. Spomenimo samo neka djela iz autorove "biblijske produkcije": *Der Anfang aller Dinge. Meditationen über Genesis Kapitel I-III*, Würzburg 1961. *Weisheit der Psalmen. Meditationen*, Würzburg 1963. *Johanneische Botschaft, Meditationen über Worte aus den Abschiedsreden und dem Ersten Johannes-Brief*, Würzburg 1962. *Gebet und Wahrheit. Meditationen*

Izlažući smisao svetopisamskih tekstova Guardini je dotakao mnoga goruća pitanja koja su postala predmetom teoloških rasprava sve do naših dana: odnos između Biblije i *Objave*, pitanja *smisla* Svetog pisma, *katoličkog* tumačenja Pisma, odnosa između Pisma i *Predaje*, vjere i *znanosti*, egzegeze *iteologije*.³

Ovdje ostavljamo po strani opis njegova života te raščlambe njegovih teoloških djela, jer bi za to bilo potrebno mnogo više vremena i prostora.⁴

Slijedeći smjernice koje nam pruža auktorova teološka misao, postavili smo sebi zadatak osvjetliti neka temeljna načela u pristupu svetopisamskim tekstovima.

1. Vjera - mjesto razumijevanja Pisma

Filozofska heremeneutika naglasila je važnost subjektivnosti u spoznaji. Otuda je razumljivo Gurdinijevo zanimanje za spoznajnu teoriju koja postaje filozofski i teološki problem.

über das Gebet des Herrn, Würzburg 1960; *Das Bild von Jesus dem Christus im Neuen Testament*, Würzburg 1936. "Das Gleichnis Jesu vom Sämann", u *Frankfurter Hefte* 2/II (1947), 586-592; "Das Gleichnis Jesu von den Arbeitern im Weinberg", u *Frankfurter Hefte* 2 (1947), 408-413. *Das Harren der Schöpfung*. Eine Auslegung von Rom 8, 12-39, Würzburg 1940.

³ O vrlo ranom zanimanju našeg autora za načela teološkog pristupa Svetom pismu svjedoči kratki spis naslovljen: *Heilige Schrift und Glaubenswissenschaft*, prvi put objavljen u časopisu "Die Schildgenossen", 8 (1928), 24-57. Za bolje poznavanje tih načela osobito su dragocjeni i autorovi "prethodne napomene" (Vorbemerkungen) mnogim teološkim djelima koje ćemo obilato koristiti.

Da je riječ o važnom pitanju u poslanju Crkve, potvrđuju dvije enciklike posvećene biblijskim pitanjima: "Providentissimus Deus" (1893) i "Divino afflante Spiritu" (1943). Taj živi poticaj biblijskim istraživanjima potpuno je potvrdio Drugi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji "Dei Verbum". U međuvremenu, došlo je do mnogih otkrića i usavršene su nove metode istraživanja i analiza. Najnoviji dokument Papinske biblijske komisije: "Tumačenje Biblije u Crkvi" (1993) - sabire rezultate i plodove takvog višegodišnjeg istraživanja egzegetske znanosti.

⁴ Premda je teološki opus našeg autora visoko cijenjena, ipak je još uvijek premalo uvažavan u njegovoj znanstvenoj relevantnosti. U tu svrhu, moguće je pronaći "vrijedne poticaje" unutar njegove teološke produkcije i ukazati na neke temeljne "teološke uvide" koji mogu obogatiti suvremenu teološku misao i njegovu recepciju unutar katoličke teologije.

Nije moguće “stapanje ili srastanje obzorja” (H.G. Gadamer), ako ne postoji osjećaj pripadnosti odnosno temeljna srodnost između subjekta i njegova objekta. Stoga je čin spoznaje uvijek događaj, susret između subjekta i objekta.

Zbiljnost oko sebe čovjek ne opaža objektivno. U činu spoznaje ne postoji “čista objektivnost”. Tko nešto promatra, izlaže se zbiljnosti, dojamu onoga što promatra. Ne postoji, dakle, tobožnja objektivna slika zbiljnosti koja čovjeka okružuje, nego postoji svijet koji odgovara njegovom unutarnjem stavu. “Objekt” nam je dan samo kao percipiran i mišljen u određenim odnosima. Tu postoji jedinstveno preplitanje između čovjekova života i načina njegova gledanja. U svom pogledu čovjek već bira, nešto naglašava ili oslabljuje, ističe ili previđa.⁵

“Egzistencijalna upletenost” preduvjet je svake spoznaje. “Isključivo objektivni, neparticipirajući stav prema objektu ostao bi besplodan.”⁶ Na snagu spoznaje, prije svega, utječu *subjektivne pretpostavke*. U spoznajnom činu se očituje cijeli čovjek, u njemu nalazimo naklonost, odbojnost, povjerljivu otvorenost, nesigurnost, strah. Što srcem otklanjamo, to ne možemo ni vidjeti. Stoga stupanj prihvaćanja, komentira dalje Guardini, ovisi o pozornosti, naklonosti, podsvjesnim interesima, unutrašnjoj otvorenosti da nas zbilja “dotakne” i da uočimo njezinu posebnost.⁷

Osim subjektivnih pretpostavki, Guardini skreće pozornost i na *važnost objekta* u spoznaji i nužnost da sačuvamo prvenstvo fenomena u činu spoznaje. Ono što u vanjskom svijetu susrećemo, treba obuhvatiti u svoj snazi pojavnosti. Ispravna spoznaja stoga pretpostavlja i sposobnost “upriličavanja” objektu spoznaje. To su načelo već

⁵ Guardini želi pri tom nadvladati intelektualizam i sensualizam novoga vijeka. Usp. “Das Erkenntnisproblem des Konkreten”, u *Der Gegensatz. Versuche zu einer Philosophie des Lebendig-Konkreten*, Grünewald, Mainz 1985, 165-184.

⁶ *Schrift*, 31. Vidljiv je dakako utjecaj Kierkegaardove egzistencijalne misli koja se je žestoko usprotivila objektivističkom načinu mišljenju. Na “duhovnom” području, tj. etičko-religioznom, veli Kierkegaard, nužna je unutrašnja participacija. Tko ne su-djeluje, taj i ne is-kusuje. Usp. “Der Ausgangspunkt der Denkbewegung Soren Kierkegaards”, u *Unterscheidung des Christlichen*, Bd. 3, Grünewald/Schöningh, Mainz-Paderborn 1995, 27-59.

⁷ Usp. *Schrift*, 30-31;35. O problemu spoznaje vidi također: “Lebendiger Geist”, u *Unterscheidung des Christlichen*, Bd. 1, 138-164; “Eine Denkergestalt des hohen Mittelalters: Bonaventura”, u *Unterscheidung des Christlichen*, Bd. 3, 11-27.

davno prije izrazili neki teolozi, kao npr. Augustin i Bonaventura. Augustin je rekao da je jedino ljubav kadra ispravno vidjeti. Pod tom ljubavlju on podrazumijeva veliko strahopoštovanje.⁸

Tako stižemo do središnjeg načela guardinijevske spoznajne teorije koje glasi: metoda koju valja primijeniti u činu spoznaje treba biti *primjerena naravi* (vlastitosti) objekta koji se istražuje.⁹

Guardini, sukladno fenomenološkoj metodi, želi istaknuti da onaj tko pristupa Objavi treba dopustiti da ga fenomen "pouči". Ona se "pokazuje" prije svake teoretske konstrukcije. Konkretno, to znači da nije moguće *a priori* isključiti, da Bog može govoriti u svijetu ljudskim riječima ili da može ući i djelovati u ljudskoj povijesti.¹⁰

Imajući u vidu gore oblikovano "gnozeološko načelo", postavlja se presudno pitanje: na koji način svetopisamski tekstovi postaju *izvorom* teološke spoznaje?

Kad se susreće s biblijskim tekstovima, katolički teolog nužno ima određeno predrзумijevanje posebne naravi svetih tekstova. "Novi Zavjet sveti je tekst, pisani odjek religioznog događaja, izričaj Objave".¹¹ Riječ je dake o samorazumijevanju "objekta" teološkog istraživanja. Riječ Božja, koja nam uvijek dolazi u ljudskim riječima, temelji se na "događaju Objave". Tekstovi su rođeni u ozračju Objave. Oni su pneumatski tekstovi i plod su "Duha Svetoga, po kojem se Objava događa i postaje shvatljiva...".¹²

Budući da su svetopisamski tekstovi ukorijenjeni u "pneumatološku stvarnost" i budući da su plod ljudi koji su bili osobno

⁸ Usp. R. Guardini, *Die Sinne und die religiöse Erkenntnis. Zwei Versuche über die christliche Vergewisserung*, Würzburg 1950, 13 sl.

⁹ Usp. *Schrift*, 36. Protiveći se mehanicističko-pozitivističkom niveliranju zbilje prema kojem je ona u sebi nešto istovrsno, Guardinijeva spoznajna teorija nužno je povezana, sljedeći platonski uvid, sa "stupnjevitosti" cjelokupne zbilje. Sukladno ontološkoj posebnosti zbilje traži se odgovarajuća noetika. Guardini tu najvišu razinu zbilje naziva "pneumatsko-nadnaravnom" a čija je značajka iskonska otvorenost za samonadilaženje i za religiozne fenomene. Usp. *Pascal*, Morcelliana, Brescia 1980, 227-233.

¹⁰ Usp. *Jesus Christus. Sein Bild in den Schriften des Neuen Testaments*, Würzburg 1940, 7-15. Riječ je, u krajnjoj liniji, o filozofiji koja bi bila otvorena da prihvati fenomen biblijske Objave u svojoj radikalnosti. Usp. J. L. Marion. "Filosofia e Rivelazione", u *Studia Patavina* 36 (1989) 3, 1-19.

¹¹ *Schrift*, 36.

¹² *Schrift*, 36.

uvučeni u iskustvo Objave, oni zahtjevaju poseban pristup. Pojam nadahnuća, dakle, na odlučujući način utječe na hermeneutski paravac. Prihvatiti bogomnadahnutost svetopisamskih tekstova prvi je i nezaobilazan preduvjet teološkog razumijevanja Pisma.

To pretpostavlja čin vjere. Vjera je *neophodno obzorje* da bi se shvatio sadržaj Pisma kao riječ Božju.¹³ Tako glasi temeljna Guardinijeva intuicija. Činom vjere čovjek stupa na polje koje pripada Objavi. "Vjera je spoznajni stav koji primjereno odgovara Objavi."¹⁴ Malo zatim pojašnjava: "Istinska se bit svetog teksta, u strogom smislu riječi, ne dosiže sve dok nedostaje prikladno držanje, vjera."¹⁵

Time se ne želi eliminirati povjesno-kritički, psihološki ili filozofski pristup Pismu. Svi su ti pristupi neophodni, ali su *podređeni* posebnostima vjerničkog pristupa Pismu. Na taj način katolička egzegeza (p)ostaje teološka disciplina. Vjera je stoga mjerodavna i u odnosu na narav i zadaću teologije. Ona je "*metodološki temelj* teološke misli" i ujedno svrha teologije.¹⁶

To je razlog zbog čega "biblijske znanosti" trebaju prepoznati *vjeru kao hermeneutiku*, kao mjesto razumijevanja. "Upravo se time bavi teologija, tj. Božjom riječju shvaćenoj u vjeri".¹⁷

¹³ Usp. *Schrift*, 37-44.

¹⁴ *Schrift*, 37.

¹⁵ *Schrift*, 44. Teologija pretpostavlja "čin vjere" kao što, recimo, estetika kao znanost pretpostavlja "estetsko iskustvo" (usp. *Isto*, 49). O vjeri kao subjektivnom načelu teološke spoznaje usp. P. Neuener, "Der Glaube als subjektives Prinzip der theologischen Erkenntnis", u *Handbuch der Fundamentaltheologie* 4, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1988, 51-68. Tko Pismu, nastavlja Guardini, pristupi isključivo "na povijesni način", on vidi samo "izvanjske pojave, psihološke povezanosti, filološko-kulturno značenje riječi" (*Isto*, 43). Bez "pogleda vjere" Biblija ostaje zapečaćena knjiga.

¹⁶ *Schrift*, 49. O tome također: *Auf dem Wege*, Mainz 1923, 37 sl.

¹⁷ *Schrift*, 57. Shodno tome, definicija teologije glasi: teologija jest "znanost o vjeri" (*Glaubenswissenschaft*) koja je, sukladno Anselmovim postavkama, jasno omeđena kroz vlastiti objekt (*Objava/Riječ Božja*) i s tim odgovarajućim spoznajnim držanjem (*Vjera*) od drugih znanstvenih disciplina. To je glavna teza autorovog nastupnog predavanja održanog 22. 01. 1922. u Bonu pod naslovom: "Das Axiom 'credo ut intelligam' als Ausgangspunkt der Theologie Anselms von Canterbury". Usp. *Auf dem Wege*, Mainz 1923, 49-64.

Da li je ta tvrdnja čisti paradoks? U kojem se smislu ovdje može još govoriti o znanosti? Ne čini li se tako dogmatsko nasilje nad Biblijom? Zar ne postoji "znanstvena" egzegeza? Time smo stigli do srca problema. Sada nam valja ispitati strukturu tog suodnosa.

2. Granice povijesno-kritičke metode

Teologija pri ispunjenju svoje zadaće prihvaća pomoć koju joj pružaju rezultati povijesnog, psihološkog i filološkog istraživanja.¹⁸ To teološko prihvaćanje rezultata drugih znanstvenih disciplina, međutim, nikada nije "jednoglasno (univočno), nego uvijek 'analogno', budući da ih smješta unutar specifičnih kategorija svetonadnaravnoga".¹⁹

Pod dojmom apsolutiziranja povijesne metode u protestanskoj biblijskoj znanosti, Guardini izriče oštre sudove: "Naša je biblijska znanost pretežno povijesna. Razumjeti znanstveno Sveto pismo poklapa se dobrim dijelom s tim da ga se shvati povijesno. (...) Učinak je - ne osvrćući se na opasnost povijesnog relativiziranja - veoma sudbonosna: opasnost jest da izmakne ono izvorno teološko; sveto-pneumatsko, tj. čitanje, otvaranje i izlaganje bezuvjetne i vječne riječi Božje".²⁰

Upravo u tome, prema Guardiniju, stoji glavni problem. Što se podrazumijeva pod izrazom "tumačenje Biblije"? Da li je istina koju egzeget traži jednostavno i jedino *povijesna* istina, tj. istraživanje ljudskih uvjetovanosti riječi Božje ili je to nešto puno dublje, *objaviteljska* istina, dakle *smisao* Objave?²¹

¹⁸ Usp. *Schrift*, 45.

¹⁹ *Schrift*, 45.

²⁰ *Schrift*, 51. Guardini ne niječe kompetentnost povijesno-kritičke metode. On pretpostavlja tzv. dijakronijski pristup, ali je svjestan mnogih problema i granica na koje nailazi u svom istraživanju povijesno-kritička metoda. Ne treba nas čuditi što je Guardini bio prilično rezerviran prema povijesno-kritičkoj metodi 1928. jer rasprava oko njezine korisnosti ni na koji način još nije završena. Da je riječ o jednom gorućem pitanju, potvrđuju i sve češće kritike upućena na račun egzegeze koja je postala upitna zbog kritike mnogih vjernika koji je prosuđuju nedovoljnom s gledišta vjere. O tome usp. J. Ratzinger (Hrsg.), *Schriftauslegung im Widerstreit*, (Questiones Disputatae 117), Herder, Freiburg 1989, 15-44.

²¹ Termin "geschichtlich" odnosno "historisch" kod auktora ne znači književnu vrstu; te izraze valja razumjeti u smislu "uvjetovanosti vremenom" (*zeitbedingt*) ili

Premda je povijesno-kritička egzegeza danas preduvjet svakoga odgovornog kršćanskog navještaja²², nije moguće previdjeti i njezine granice. Tekstovi koje ona interpretira plod su navještaja i potiču na novi navještaj. Pismo ostaje "mrtvo slovo" sve dok ga slušatelji ne prihvate. Svaka se poruka ispunja tek u srcu onog tko čuje i razumije.

Ističući kao osnovnu značajku Objave njezinu pneumatsku stvarnost i neposrednost svakom vremenu,²³ ovaj teolog ukazuje na jednu pritajenu opasnost koju povijesna misao sa sobom nosi: "Historicizam u svom jučer gubi 'vječno' ali također i ono 'sada'. Tako postaje nesuvremen, akademski. Ali, riječ je Božja, ne samo u pastoralnoj 'primjeni', nego u svojoj biti praktične naravi".²⁴

Zbog toga Guardini s pravom predbacuje modernoj egzegezi opasnost "historicizma" kada više nije kadra prepoznati ono što bijaše duboko uvjerenje cjelokupne crkvene predaje: upućenost na navještaj i *kerigmatski karakter Pisma*. Povijesno-kritička metoda ne uočava dovoljno upravo tu dimenziju 'svevremenosti', sadašnjosti, (*die Gegenwärtigkeit*), poziva Božje riječi koja neprestano očekuje kako bi preko slušanja i prihvaćanja u vjeri "hic et nunc" postala živom i djelotvornom.²⁵

Guardini ide i dalje u svojim tvrdnjama. Riječ se Božja ne može "ispravno razumjeti niti na teološkoj razini". Ako se zanemare "vremenska neposrednost" i "slušatelji riječi" koji joj bitno pripadaju, riječ se Božja "ne može ispravno razumjeti ni na teološkoj razini".²⁶

"navezanosti na vrijeme" (*zeitgebunden*) i time upućuje na temeljnu pretpostavku upravo *povijesno-kritičke metode*.

²² Usp. B. Dreher, "Exegese und Verkündigung", u *Concilium* 7 (1971), 703-708.

²³ Usp. *Schrift*, 47-52. O srednjovjekovnom terminu "Aeviternum" (spoj pojmova "Aeternum" i "Aevum") kojim se opisuje odnos između 'Vječnog' i 'Vremenitog' i obratno, usp. članak "Vom liturgischen Mysterium" objavljen 1925, kasnije ponovno tiskan u *Liturgie und liturgische Bildung*, Würzburg 1966, 142-144.

²⁴ *Schrift*, 51. Poznata je "sterilnost" moderne egzegeze u pogledu onoga što se tiče napretka kršćanskog života.

²⁵ Usp. *Schrift*, 51-52.

²⁶ *Schrift*, 52. Tu temu Guardini dotiče i u mnogim drugim knjigama: *Wille und Wahrheit. Geistliche Übungen*, Grünewald/Schöningh, Mainz-Paderborn 1991, 43 sl. *Herr. Betrachtungen über die Person und das Leben Jesu Christi*, F. Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 1985 (15. izd.), XI. *Besinnung von der Feier der heiligen Messe*, Grünewald, Mainz 1939, 37 sl.

Nadalje, granice povijesno-kritičke egzegeze leže i u tome što ona *nije jedini mogući pristup* Pismu. Valja se čuvati svakog apsolutiziranja te metode. Nije moguće previdjeti činjenicu da se u Crkvi 17. stoljeća Pismo razumijevalo i bez pomoći povijesno-kritičkih istraživanja. Ako bi povijesno istraživanje bilo odlučujuće u pristupu Pismu, tada bi smisao Pisma bio privilegij učenih. To, naravno, proturiječi biti Pisma kao objaviteljskog teksta upravljenog svim ljudima.

Prema Guardiniju, biblijska znanost kako bi bila u stanju doseći teološku razinu, treba nužno primijeniti *dvojaki pristup* svetopisamskom tekstu: znanstveni i vjernički. Tek vjerničkim pristupom u tumačenju Pisma, interpretacija dosiže teološku razinu. Ne želi se, dakle, isključiti povijesno-kritički pristup iz teološke znanosti. On, međutim, može biti samo jedan dio sveobuhvatnije i specifično teološke egzegeze. Stoga povijesno-kritičkoj put, zaključit će auktor, nije jedini put niti, "gledajući po svojoj biti, najvažniji".²⁷

Kritizirajući modernu biblijsku znanost, Guardini joj, prije svega, želi povratiti *teološki identitet*.²⁸ To je razlog zbog čega ona nije "znanost o vjeri" koju Guardini predlaže. Otuda i poziv upućen autentičnoj biblijskoj teologiji da nasuprot racionalističko-liberalističkom pristupu Pismu "kritičke" egzegeze, načini neku vrstu "kopernikovskog obrata".²⁹

Ne može se zanjekati Guardiniju oštrar sud o "biblijskoj znanosti". Da bi se izbjegao sukob između povijesno-kritičkog i dogmatskog tumačenja Pisma, valja nam ispravno izložiti auktorovu nakanu.

²⁷ *Schrift*, 48. Time Guardini ne briše određenu "autonomiju" historijske kritike kako mu se prebacuje (usp. M. Theobald: "Die Autonomie der historischen Kritik - Ausdruck des Unglaubens oder theologische Notwendigkeit. Zur Schriftauslegung Romano Guardinis, u: L. Honnefeld/M. Lutz-Bachmann (Hg.), *Auslegungen des Glaubens. Zur Hermeneutik christlicher Existenz*, Berlin-Hildesheim 1987 (=Studien der Katholischen Akademie in Berlin), 21-45. I. de la Potterie ispravno uočava autorovu nakanu. Prema njemu, Guardini želi sačuvati transcendentnost riječi Božje protiv pozitivističke redukcije modernog imanentizma o kojem govori također i M. Blondel. Usp. AA.VV.: *L' esegesi cristiana oggi*, Piemme, Casale Monferrato 1991, 159.

²⁸ Usp. *Auf dem Wege*, 59.

²⁹ Usp. *Die menschliche Wirklichkeit des Herrn. Beitrage zu einer Psychologie Jesu*, Würzburg 1958, 20.

3. Uloga Duha

Sveto pismo je dokumenat vjere, pisana riječ koja u ljudskom obliku *svjedoči* Božju objavu. Pojam Objave nadilazi Pismo. Kršćanska Objava je uvijek dinamički proces između Boga i čovjeka. Objava ulazi u povijest i raste s njom. Ona je Istina koja raste. Riječ Božja je navještaj koji u svakom vremenu zadobiva novu puninu.³⁰

Tumačenje Biblije u Crkvi uključuje vidove koji idu dalje od znanstvene analize tekstova. Nije moguće ispustiti iz vida teološko istraživanje i *duhovno iskustvo*. Jer, Biblija nije samo objekt znanstvenog istraživanja. Ona mora opet postati subjekt. A to znači duhovna hrana i nepresušni "zdenac istine".

Teologija, dakle, ne može nikada biti "čista znanost", nego "iskustvena spoznaja", egzistencijalno razumijevanje vlastitog objekta. "Posljedično, također intenzitet i širina teološke spoznaje - uzevši u obzir znanstvenu sposobnost - raste ili slabi ovisno o životnosti vjere".³¹ Upravo to načelo po kojem postoji ovisnost između teološke spoznaje i osobne vjere zanijekano je početkom novoga doba. Autonomizam moderne metodološke znanosti sa svojim iznašaćem tzv. "objektivne spoznaje", koja odbacuje sve što bi unaprijed odredilo izvana njezino istraživanje, prenio se na neki način i na samu teologiju. Posljedica je: razdvajanje teološke misli od praktičnog kršćanskog života.

Budući da je Objava djelo Duha, i njezino se prihvaćanje u vjeri događa u Duhu Svetom.³² Poradi te zadaće nužno je da teolog ponajprije razabere božansku riječ u tekstovima, a to je moguće jedino ako je njegov intelektualni rad potkrijepljen snažnim vjerničkim

³⁰ Usp. *L' esistenza del cristiano*, Vita e Pensiero, Milano 1985, 292.

³¹ "To bijaše očito, nastavlja autor, za prvobitno kršćanstvo. I za srednji vijek, za Anselma, Bonaventuru, Tomu Akvinskog, a da se i ne spominje mistična teologija." (*Schrift*, 49-50.)

³² Usp. *Die Offenbarung. Ihr Wesen und ihre Formen*, Werkbund, Würzburg 1940, 112-135.

životom. To je i jedini put na kojem se događa istinsko razumijevanje i *pounutrašnjenje* svetopisamskog teksta.³³

Za Guardinija Pismo nije, dakle, samo nadahnuto, nego ono i "nadahnjuje". Budući da u svetim tekstovima obitava Duh, oni imaju posebnu djelatnu snagu. Da bi "relativizirao" pretjeranu metodičnost i znanstvenost, auktor govori o *darovanosti teološke spoznaje*. Duhovna se spoznaja "događa". S rastom života u Duhu, kod teologa raste razumijevanje stvarnosti o kojima govore novozavjetni tekstovi. Duh daruje živu duhovnu spoznaju Pisma. Zato "znanstvenost" teološke spoznaje ovisi i o veličini vjeri a ne samo o znanstvenoj kompetenciji.

Valja dakle razlikovati izvanjsko, razumsko razumijevanje riječi Božje i ono dubinsko, koje se događa u Duhu. Za to drugo Guardini kaže da je *milosno događanje*: "Pismo je živa, božanska riječ, sila istine koja lebdi spremna na životvornost. Ono što postvaruje njezin smisao i njezinu volju nutarnje je događanje, jasnoća, obuhvaćenost, prosvjetljenost, zapaljenost, plodonosnost."³⁴

Zacijelo, da bi se došlo do potpuno valjane interpretacije riječi koju je nadahnuo Duh Sveti, potrebna je otvorenost za duhovni smisao. Sveti će Pavao napisati da "naravan čovjek ne prima što je od Duha Božjega; njemu je to ludost i ne može spoznati, jer po Duhu valja prosuđivati" (1 Kor 2, 14). Tu Pavlovu rečenicu Guardini navodi u više navrata. Ona mu postaje općim načelom koje uoblikuje cijeli hermeneutski proces. Duh je posrednik, tumač Boga jer "Duh sve proniče, i dubine Božje" (1 Kor 2, 10). Slušatelj, dakle, treba posjedovati "pneumatsku sposobnost slušanja".

Takav pristup Pismu, primijetit će auktor, iščeznuo je pojavom "novodobnog duha" koji je jedino cijenio tzv. "intelektualističku

³³ Usp. *Schrift*, 33-34. Duhovni je život bio oduvijek sastavni dio teologije. Važna tema teologije naših dana jest otuđenost njezina znanstveno-metodičkog napora od duhovnosti kršćanske vjere. To je imalo za posljedicu odvajanje od eklezijalno-liturgijskog života. Jer, ako bi teologija bila studijska disciplina jednaka drugima, tada se prekida onaj bitni odnos između teologije i vjere, vjere i Crkve, zbog čega teologija više ne može služiti kao hrana osobnoj i zajedničkoj vjeri. Guardini smjera na teologiju shvaćenu kao najautentičnija molitva u kojoj svjetlo Duha Svetog vodi u nepoznatljive dubine Presvetog Trojstva. Takvo iskustvo postaje izvor teološke refleksije i kreativnosti. Kroz takvo temeljno duhovno iskustvo svaka se teološka misao čisti i hrani.

³⁴ *Schrift*, 52.

spoznaju" koja traga za apstraktnom objektivnošću. Takvo je držanje "dogmatizirano preko pojma znanstvenosti koji potječe iz mehanicističkog poimanja zbilje".³⁵ Duhovni procesi, međutim, imaju vlastite zakonitosti. Tu se ništa ne može iznuditi silom. "Nikada veliki uvidi u prirodnim znanostima, u povijesti, u filozofiji nisu bili isključivo plod pukog logičkog napora."³⁶ Ljudi su ih uvijek osjećali kao "čisti dar". Čovjek se može samo pripremiti i biti raspoloživ za unutarnji milosni događaj prosvjetljenja koji se daruje onome tko pozorno "osluškuje", "bdije", "moli".³⁷

Time je još jednom potvrđen "primat vjere" jer je znanstvena vrijednost teološkog rada, u strogom smislu riječi, uvjetovana *najprije* veličinom vjerničke spoznaje koju teolog posjeduje o Objavi. Tek na drugom mjestu, od njegovih pojmovnih, interpretativnih i elaborativnih sposobnosti.³⁸

Guardini pri tom ne gaji individualističku iluziju po kojoj Pismo i pojedinac tvore zatvoreni hermeneutski krug. Sveto pismo nije "privatna riječ". Ona je, naprotiv, "osobna riječ" darovana pojedincu unutar žive crkvene tradicije. U Katoličkoj crkvi uvijek je vladalo duboko osvjedochenje da je Pismo predano Crkvi i da ga pojedinac može razumjeti i ispravno shvatiti samo unutar žive povezanosti s njom.

Kršćanska se istina događa u povijesti. Stoga je živa tradicija osnovna kategorija vjerničkog života. Auktor se suprotstavlja kritičko-protestantskoj poziciji (S. Kierkegaard, K. Barth, i dr.) za koju tradicija više ne sadrži "objavu". Samo preko egzistencijalne odluke (kao čina vjere) Objava stiže neposredno do pojedinca i otkriva skrivenu riječ Božju.³⁹ Stoga je, prema Guardiniju, Crkva po svojoj naravi prisutna u

³⁵ Usp. *Schrift*, 52.

³⁶ *Schrift*, 52.

³⁷ Usp. *Schrift*, 52.

³⁸ Usp. *Schrift*, 53. Katolički teolog tubingenške škole S. Drey (1777-1853) pojasnit će da teolog mora biti iznad svega spreman "samog sebe... dokazati kao dostojna objave Božje". Citirano prema: W. Kern/F. Niemann, *Nauka o teološkoj spoznaji*, KS, Zagreb 1988, 13.

³⁹ Usp. *Schrift*, 54-57. H. Mercker nam donosi neobjavljeni autorov rukopis u kojem sažimlje protestansko stajalište prema katolicizmu. Usp. H. Mercker, *Christliche Weltanschauung als Problem. Untersuchungen zur Grundstruktur im Werk Romano Guardinis*, F. Schöningh, Paderbon-München-Wien-Zürich 1988, 30-42.

pojedinačnom činu vjere. Čin vjere je uvijek čin povezivanja s povijesnim kontinuitetom. "Vjernički 'mi' stoji u srcu kršćanskog bitka."⁴⁰

Ovaj je teolog, međutim, svjestan da stvarnost "Crkve" može i zakočiti osobni vjernički život i kritička istraživanja. Nerijetko, držanje Crkve kroz povijest bijaše tvrdo i nepopustljivo, opiralo se znanstvenom napretku. Unatoč svemu, djelovanje je Crkve pozitivno. Ona ostaje obvezatna ustanova vjerničkog tumačenja Pisma. Takvo pozitivno djelovanje Crkve pri tumačenju Pisma usmjereno je u tri pravca.⁴¹

Svaki je pojedinac mnogostruko uvjetovan svijetom u kojem živi. Kroz pripadnost ovom "mi" - Crkvi, moguće je djelomično nadići osobne uvjetovanosti. Time je otklonjena opasnost da pojedinac jednostrano suzi puninu i veličinu Objave uzimajući iz nje i razvijajući samo one elemente koji su bliski njegovu osobnom izboru i shvaćanju.⁴²

Sljedeći pozitivni učinak Crkve pri tumačenju Pisma sastoji se u tome da ona čuva pojedinca da ne postane žrtvom prevladavajućih interpretacijskih modnih strujanja vremena u kojem živi.

Napokon, Crkva štiti od najveće opasnosti individualnog tumačenja Pisma: da se pojedinac približi Pismu isključivo "naravnim očima" odnosno da svede kršćansko-nadnaravnu srž vjere na čisto povijesne, psihološke ili filozofske uvjetovane fenomene. Tako je očuvan "objekt" teološke znanosti.⁴³

⁴⁰ *Schrift*, 56.

⁴¹ Usp. *Schrift*, 56 sl.

⁴² Usp. *Glaubenserkenntnis. Versuche zur Unterscheidung und Vertiefung*, Würzburg 1949, 137-140; *Vom Sinn der Kirche*, Mainz 1922, 30. 60. 68. 92; *Vom Leben des Glaubens*, Mainz 1935, 73-82.

⁴³ Usp. *Schrift*, 56-57.

4. Liturgijska propovijed - mjesto biblijske "mistagogije"

Važnost življene vjere u crkvenoj zajednici za teologa je nemjerljiva. Teologija je znanost o stvarnosti. Ta stvarnost je živi Bog koji djeluje u Crkvi i u duši. Shodno tome, zadaća teologa uključuje napor aktualizacije Božje riječi kako bi se ona *egzistencijalno posvojila*.⁴⁴ Istinski cilj "teološke egzegeze" (pa i onda kada se povijesno-kritička metoda više koristi negoli je to slučaj kod našega auktora) jest tumačenje Pisma koje teži osobnom susretu.

Ono što pri teološkom izlaganju Pisma dolazi do izražaja jest očekivanje da pojedinac u susretu sa svetopisamskim tekstom dođe do novoga samorazumijevanja vlastite egzistencije. Tamo gdje takav cilj stoji pred očima, nije moguće izgubiti se u povijesno-kritičkim ili filološkim potankostima. Svetopisamskom tekstu valja omogućiti da progovori u što je moguće većoj neposrednosti i jasnoći. U tom smislu, možemo kazati da auktorov "biblijski govor" pretpostavlja "znanstveni govor" koji onda vodi prema "pastoralnim aplikacijama". Egzegetski rad ovog teologa u krajnjoj liniji "usmjeren je omogućavanju slušanja Pisma u kojem čista poruka Božja preko riječi susreće središte naše egzistencije i tako ponovno postaje događaj."⁴⁵

Budući da svako tumačenje Biblije treba postati ono što je svetopisamski tekst po svojoj naravi - *navještaj*, postaje jasno zbog čega auktor daje prednost navještaju unutar liturgije pred znanstvenim iznošenjem biblijskog smisla.⁴⁶ Sveta je liturgija povlašteno mjesto čitanja riječi Božje, najprikladnije ozračje u kojem se vjernik uvedi u životnu vrijednost i snagu Biblije. Biblijska znanost toliko je

⁴⁴ Tražiti "značenje za vjernika danas", znači istraživati duboku dimenziju teksta, onu koju Paul Ricoeur naziva "život teksta". Usp. *Ermeneutica filosofica ed ermeneutica biblica*, Brescia 1983.

⁴⁵ Usp. K. Rahner, *Romano Guardini*, u: K. Forster (Hg.), *Akademische Feier zum 80. Geburtstag Romano Guardinis*, Würzburg 1965, 25. S tim je usko povezana hermeneutika praktične i pastoralne prirode. Propovijed ne može biti egzegetska informacija. U tom smislu, *Konstitucija o božanskoj objavi* preporuča liturgijsko-pastoralni moment u izlaganju Svetog teksta (usp. DV 24 i 25).

⁴⁶ Na kerigmatsku dimenziju Gurdinijeve teologije ukazao je F. Wechsler: *Romano Guardini als Kerygmatischer*, Schöning, Paderborn 1973, 174-182.

zaljubljena u povijesnu istinu, da joj izmiče *istina misterija*.⁴⁷ Stoga je liturgijska propovijed (a ne znanstvena rasprava!) iskonsko mjesto svake teologije. Znanstvene su pretenzije, dakle, jasno podređene potrebi navještaja. Takvo držanje bliže je praksi crkvenih otaca negoli pojmu neoskolastičke znanosti o vjeri.⁴⁸

Na taj način moguće je izbjeći dvojaki rizik: da se, naime, teologija nađe izvan konteksta i povezanosti s konkretnim životom i iskustvom vjere ili, naprotiv, da praktični vjerski život upadne u razne vrste "eksperimentiranja" ne osvrćući se više na istinsku bit svakoga "govora o Bogu".

Pri naporu pastoralne aktualizacije Božje riječi, Guardini je osobitu pažnju posvetio homiletskom izlaganju Pisma unutar službe Božje. U početku je auktor propovijedao tematskim redosljedom da bi zatim prešao na "biblijske homilije" uzimajući kao temelj propovijedanja izravne biblijske tekstove. Za njega je "primat Pisma" po sebi razumljiv, jer ono predstavlja "svjedočanstvo prvog nadahnutog navještaja riječi Božje".⁴⁹

Snaga njegova "meditativnog (u)vođenja Pismu" leži tamo gdje se povijesno-kritička metoda zaustavlja i gdje započinje prava propovijednikova zadaća: pripremiti slušatelja kako bi se on sam mogao susresti s Bogom koji govori.⁵⁰ Opravdano je stoga auktorov način tumačenja Pismu označiti kao "mistagoški".⁵¹

⁴⁷ Usp. "Vom liturgische Mysterium", u *Die Schildgenossen* 5 (1925), 385-414.

⁴⁸ U patrističko vrijeme teolog se još uvijek nalazio u uskoj povezanosti sa navještajem vjere unutar liturgije. Usp. Max Seckler, *Teologia-Scienza-Chiesa. Saggi di teologia fondamentale*, Morcelliana, Brescia 1988, 34.

⁴⁹ Usp. *Berichte über mein Leben*, Grünewald/Schöningh, Mainz-Paderborn 1995, 105.

⁵⁰ Usp. F. Wechsler, *Isto*, 197-203.

⁵¹ Taj termin više odgovara auktorovim nastojanjima nego li naziv *Geistliche Schriftauslegung* (duhovno tumačenje Pisma), termin kojim H. Kahlefeld označuje pristup ovog teologa Pismu. Usp. R. Guardini, *Geistliche Schriftauslegung*, Grunewald (Topos-Taschenbücher), Mainz 1980, 89-98. Eugen Biser bio je prvi koji je primjenio pojam mistagogija za guardinijevsku interpretaciju. Usp. E. Biser, *Interpretation und Veränderung*, 47. Usp. također o tome: A. Knoll, *Glaube und Kultur bei R. Guardini*, F. Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 1994, 467-473.

Govoreći o "mistagoškoj propovijedi", Gurđini upozorava na potrebu pronalaženje takvog jezika koji će znati "probuditi unutarnji smisao, omogućiti čovjeku da uđe u sakramentalno događanje i pokrene liturgijsku akciju".⁵² Mistagoški napor prvenstveno ima za cilj omogućiti susret s onim što "vječno" stoji nasuprot - riječju Božjom. Slušatelj u darovanoj riječi treba susresti onoga o kojem ona svjedoči, živog Boga.⁵³ Stoga se bit propovijedi sastoji u tome da ona bude "objašnjenje, tumačenje, prisvajanje i primjena neposredne Božje riječi".⁵⁴

Pismo i iskustvo kršćanskog života uzajamno se tumače. Svako vrijeme ima svoju kulturnu razinu i vlastite probleme u svjetlu kojih valja izreći sadržaj svetopisamske Objave. "Ovdje se moglo prodrijeti u riječ i rečenicu, a da ih se nikada ne iscrpi. Moglo se koristiti sve što se posjedovalo od povijesnog, misaonog i psihološkog znanja. Od svete riječi putovi su vodili prema svim pitanjima vremena i ako sami nismo pronašli odgovor, pronašli smo ipak uvjerenje da on postoji. Na ovaj način ja sam primjerice kroz cijeli semestar tumačio Psalme, u drugom Djela apostolska ili pisma Svetog Pavla."⁵⁵

Teološki pristup Pismu ovog teologa obuhvaća zajedno *sensus fidei*, strahopoštovanje pred otajstvom, aktualizaciju i povezanost s osobnim i zajedničkim životom. Samo iz takve simfonije može se roditi autentična teološka interpretacija koja će znati izbjeći opasnost

⁵² Usp. "Die mystagogische Predigt", in: "K. Borgmann (Hrsg.), *Volksliturgie und Seelsorge*, Colmar 1942, 157-169; ovdje 169. Ponovno otkriće mistagogije usko je povezano s liturgijskim pokretom u Njemačkoj koji je početkom našeg stoljeća išao za tim da vjernicima omogući živo iskustvo Kristovih misterija koji se slave u liturgiji. Usp. o tome: A. Schilson, "Die Theologie als Mystagogie. Der theologische Neuaufbruch nach der Jahrhundertewende", u A. Schilson (Hrsg.), *Gottes Weisheit im Mysterium. Vergessene Wege christlicher Spiritualität*, Matthias-Grünwald, Mainz 1989, 222-223.

⁵³ Usp. *Vom Lebendigen Gott*, Grünwald (Topos-Taschenbücher 104), Mainz 1981.

⁵⁴ Usp. *Besinnung von der Feier der heiligen Messe*, II (Die Messe als Ganzes), Matthias-Grünwald, Mainz 1939, 110.

⁵⁵ *Berichte*, 105. Guardinijev metodološki pristup, općenito kazano, krasi duboka jednostavnost i prati neprestana pedagoška skrb. Pri izlaganju i predstavljanju određene teološko-filozofske teme, autor uvijek polazi od onih najjednostavnijih i općepoznatih činjenica da bi onda postupno prešao na ono što je manje poznato i u sebi kudikamo složenije.

svake ljudske sistematizacije riječi Božje i koja će uvijek iznova znati "osjetiti Tajnu".

Otuda proizlazi i osnovna zadaća svakog propovjednika: povratiti Božjoj riječi njezinu izvornu novost koja se izgubila uslijed čestoga ponavljanja i slušanja. Slušatelj je pri tom *iznutra* uvučen u postupak razumijevanja istine svetopisamskih tekstova.⁵⁶

Posebni dojam na slušatelje ostavljao je Guardinijev jezik i način izražavanja. Izbjegavao je svaki "pathos" i površnu retoriku. Njegovi slušatelji jednodušno svjedoče o tome kako je u nastupima uspevao uključiti slušatelja u "svijet pripovijedanja" potičući u njemu "unutranji dijalog", osobni pristanak, susret "ja-ti". Takav "sokratovski pristup" na začuđujući način rađao je uvijek "novim odjekom" Riječi Božje.⁵⁷

5. Povijesni Isus i(li) Krist vjere - ispravna alternativa?

Hermeneutska načela teološkog pristupa Pismu koja smo upravo naveli zadobivaju svoje puno značenje kada ih auctor primjenjuje na kristologiju.

Guardini se ubrzo u propovijedanju usredotočio na lik Isusa Krista, jer on predstavlja "bit kršćanstva".⁵⁸ Njegova razmatranja (*Betrachtungen*) o Isusovu životu i djelovanju utemeljena su na novozavjetnim izvještajima koji nisu niti ih se može promatrati kao obične povijesne spise, nego kao teološko obrazloženje apostolskog navještaja.

Time je auctor dodirnuo presudni hermeneutički problem u pogledu kristologije. Kako doseći Evanđelje o kojem svjedoče četiri

⁵⁶ Usp. *Herr*, XI.156. *Jesus Christus*, 15. Guardinijev način propovijedanja duboko je odgovarao osobnom iskustvu vjere. Misao vodilja njegovog propovijedanja bijaše: pomoći slušateljima da osjete "sjaj Istine". "Istina je snaga" koja se otvara u "strpljivom čekanju". Istina se, dakle, proživljava više kao *preobrazbeni susret* nego kao objektivna predodžba neke činjenice. (Usp. *Berichte*, 106.)

⁵⁷ O tome opširnije, usp. F. Wechsler, 203-212.

⁵⁸ Usp. *Das Wesen des Christentums*, Würzburg 1938.

evanđelja? Kako ispovijediti identitet iste vjere unutar pluralizma novozavjetnih kristologija?⁵⁹

Naočigled raznolikog mnoštva "Kristovih slika" u Novom zavjetu i spram predodžbi o povijesnom Isusu u današnjoj svijesti, Guardini nikada ne zanemaruje "pretpostavku vjere" u Isusa kao Puninu. Objave.⁶⁰ Upravo na pojmu "Objave" ovaj teolog pokušava pokazati svezu između povijesnog Isusa i Krista vjere.

Bitna obilježja Objave dio su metodološkog pristupa. Prema njemu, uvijek je na djelu isti Duh. Jedinstvo između Boga i Isusa, koji je Objava Božja, korijen je i temelj svake kristološke propozicije. Zato postoji duboko jedinstvo između različitih novozavjetnih Kristovih slika. Sve one čine objekt teologije kao znanosti o vjeri.⁶¹

Zato se traganje za najstarijim slojevima tekstova o Isusu ne može voditi nepovjerenjem. Raznolikost novozavjetnih izvještaja sastavni je dio apostolskog poslanja. Auktor se stoga usprotivio metodologiji koja ide za tim da odijeli Krista kojega Crkva naviješta od povijesnog Isusa. Nije moguće približiti se Isusovom liku i njegovoj poruci bez posredovanja. Evanđelje živi u povijesti i dopire do čovjeka koji je utjelovljen u stvarnosti koja ima raznovrsne oblike. Evanđelje je, dakle, rezultat povijesti propovijedanja prvobitnog kršćanstva i njega valja identificirati unutar povijesnog Crkvenog posredovanja.

Kada bi nam i uspjelo dospjeti neposredno do "prvobitnog Isusa", tada "pred promatrača ne bi stupio jedan 'jednostavni' povijesni Isus, nego lik potresne veličine i nepojmljivosti".⁶²

⁵⁹ S pomoću *Form-Traditions-Redaktionsgeschichte* dospjelo se do poznavanja golemog teološkog rada pod "prostim" Evanđeljima. Pokušalo se rigoroznim povijesno-egzegetskim postupcima izdvojiti Isusova *ipsissima facta et verba*. No, taj pokušaj je neostvariv. Poznato je da je A. Schweitzer u svom djelu *Povijest istraživanja Isusova* (1906) pokazao kako je nemoguće naći čisto Evanđelje. Drugi su opet autori krenuli u potragu za "kanonom u kanonu" (E. Käsemann i dr.). Na taj način riskiramo da autentična Isusova poruka zavisi od kriterija povijesničara i egzegeta, pa kako oni variraju, tako varira i Isusova autentična poruka.

⁶⁰ Usp. *Wirklichkeit*, 16.

⁶¹ Usp. *Wirklichkeit*, 18-19.

⁶² *Wirklichkeit*, 17. Ističemo razliku između imena *der historische Jesus* (historiografski Isus) i *der geschichtliche Jesus* (Isus povijesti) u njemačkom jeziku. Prvi označuje lik Isusa iz Nazareta koju povjesničar znanstveno konstruira, dok se drugi izraz odnosi na Isusa iz Nazareta koji je živio, navještao i djelovao u

Guardini se osobito okomio na "dogmatske pretpostavke" glavnih predstavnika "liberalne teologije" (A. Ritschl, E. Troeltsch, A. Harnack i drugi), te "Leben-Jesu-Forschung" (*Istraživanje Isusova života*). Sve te različite pokušaje rekonstrukcije povijesnog Isusa povijesno-kritičkim istraživanjem objedinjuje zajednička polazišna točka: povijesni Isus bio je samo izvanredan čovjek, a sve ono što se odnosi na Krista vjere plod je dugotrajnog povijesnog procesa "metafizičkog napuhivanja". Posljedično, novozavjetni lik Isusa Krista sadržavao bi u sebi dva sloja: jedan povijesno istinit, a drugi bi se sastojao od "ustroja idealnih, metafizičkih, mitoloških djelova koji ne izriču izravnu zbilju, nego vjerske sile, tumačenja i upute bivstvovanja ondašnjeg i cijelog kasnijeg vremena."⁶³

Velika je upitnost takve metode i njezinih rezultata jer polazi od predodžbi dotičnog istražitelja. A nepovjerenje prema novozavjetnim izvorima zatvara metodološki pristup punini Kristove stvarnosti. Takav "kritički obrađen" lik povijesnog Isusa postaje teološki irelevantan.⁶⁴ Apostolski su navještaji "(u)-vođenje k Njemu i ostaju uvijek iza njegove bogočovječje Punine. Apostoli nikada ne kažu više nego uvijek samo manje od onoga što je povijesni Isus (stvarno) bio".⁶⁵

Bez bojazni možemo ustvrditi da za autora napetost između tzv. kristologije "odozdo" i one "odozgo" tvori osobitost kršćanskog govora o Kristu i da se svaki pokušaj brisanja te napetosti (bilo na način kako je to učinila "liberalna teologija" ili pak pokušaji K. Bartha kao glavnog predstavnika "dijalektičke teologije" te E. Bultmanna i drugih predstavnika "kerigmatsko-egzistencijalne teologije") ne može teološki opravdati.⁶⁶

određenom vremenu i prostoru i o kojem govori Novi zavjet a kojem se povijesničar samo djelomično približuje. Guardini smjera na takvog Isusa.

⁶³ *Jesus Christus*, 5.

⁶⁴ Usp. "Quelle und Erkenntnis", u *Jesus Christus* 1-24.

⁶⁵ *Wirklichkeit*, 20.

⁶⁶ Držimo da nam "učenje o oprečnostima" (*Gegensatzlehre*) koje od početka metodološki prožima cjelokupni filozofsko-teološki opus našega autora primjenjeno na teologiju, omogućuje da izbjegnemo jednostrane i isključive pozicije u teološkim diskusijama. Posebice u kristologiji takav metodološki pristup može biti koristan. Svaka prepirka o prvenstvu kristologije "odozdo" ili "odozgo", tzv. "ontološke" ili "funkcionalne", važnosti trenutka Križa ili

Odatle proizlazi *prva zadaća* svake kristologije: pokazati da je Isus iz Nazareta Bogo-čovjek, ili drukčije kazano, sačuvati neokrnjeni integritet osobe Isusa Krista kako je to kršćanska svijest shvatila preko kalcedonske dogme.⁶⁷ Stoga je razumljivo kako auktorov teološki pristup novozavjetnim izvještajima želi pokazati "vjerodostojnost cjeline", jer inače postoji opasnost gubitka srži apostolskog navještaja i novozavjetne kristologije.

Trud oko jedinstva velebnog lika Isusa Krista ostao je, međutim, kroz povijest bitno "obramben": nastojalo se naime pokazati što Isus nije bio. Preostaje, ističe Guardini, pozitivan rad: pokazati u čemu se sastoji punina Isusova čovještva i njegove neponovljive povijesnosti.

To je bio i temeljni motiv te misao vodilja u auktorovu pokušaju pisanja jedne "teološke psihologije"; osvijetliti, naime, otajstvo Bogo-čovjeka u povijesti.⁶⁸

Guardinijev pokušaj da se približi Isusovom čovještvu vrijedan je pozornosti, jer naziv "Sin čovječiji" nije samo proročki izričaj za mesijanski lik, već upućuje na iznimnost i izuzetnost Isusova čovještva. Naime, "ostvariti ljudskost na način kao što je On to učinio, bijaše moguće jedino nekome tko je bio više od (običnog) čovjeka".⁶⁹

Upravo tu leži razlog zbog čega kristologija mora "učiniti korak dalje" i to ne prvenstveno iz dosljednosti teološkim istraživanjima, već zbog praktičnog kršćanskog života.⁷⁰ U tome se sastoji, prema autoru, *druga zadaća* svake kristologije.

Ako se kršćanski život shvaća kao "nasljedovanje", (štoviše, kao "imitatio"), što se pod tim konkretno podrazumijeva? Na koji su način Isusova osoba i njegov život za nas mjerodavni? Ako kristologija želi izbjeći "apstraktne primjene", tada Isusova konkretna egzistencija,

Uskrsnuća, može se izbjeći ako se ima u vidu "metodologija oprečnosti" (a ne suprotnosti i isključivosti!).

⁶⁷ Usp. *Wirklichkeit*, 11.

⁶⁸ Usp. *Das Bild, von Jesus dem Christus im Neuen Testament*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1953, 14; *Jesus Christus*, VI. Kategorija "misterij" obilježava auktorovu kristologiju. Usp. o tome: L. Scheffczyk, "Das Christusgeheimnis in der Schau R. Guardinis", u *Christliche Weltanschauung. Wiederbegegnung mit R. Guardini*, W. Seidel (Hrsg.), Würzburg 1985, 110-141.

⁶⁹ Usp. *Wirklichkeit*, 10.

⁷⁰ Usp. *Wirklichkeit*, 14.

njegova samosvijest, njegovo potpuno predanje Bogu, njegovo djelovanje i patnja, trebaju osvijetliti našu ljudskost. Ako razmišljanje o "novom čovjeku" koji se "preobražava u istu sliku" Sina Božjega (Usp. 2 Kor 3, 18) treba zadobiti jasniji i nadahnutiji sadržaj za praktični kršćanski život, tada teologija ima zadatak pokazati konkretnost Isusove slike koja će na živi način predočiti srž povijesne posebnosti čovjeka Isusa iz Nazareta za praktični kršćanski život.⁷¹ U tu svrhu, sugerira autor, znanstvena bi teologija trebala pomno ispitati i više uzeti u obzir uvide "duhovne literature", homilije Otaca i djela mistika.⁷²

Kristova slika ne smije biti ljudima daleka. Upravo to i jest glavna nakana najpoznatijeg kristološkog djela ovog teologa: *Gospodin* (Der Herr). Ova knjiga plod je *navještaja i osobnog iskustva*. Ona je svjedočanstvo pastoralno usmjerenog razmišljanja o Isusu Kristu.

Ako je Isus Krist punina Objave Božje i ako njegova osoba i njegov život predstavljaju "temeljno pravilo (kanon) otkupljenog tubitka",⁷³ tada sve zavisi o tome da li je Kristova slika u vjerničkoj svijesti izvorno živa i snažna ili je, naprotiv, slaba i izbljedjela. To je eminentno pastoralno pitanje.

Nažalost, počev od srednjeg vijeka, snaga vjere kao "iskustveno znanje" sve više opada i odnos prema Kristu nepovratno gubi obilježje osobnog susreta te postaje apstraktan i pojmovan.⁷⁴

U svom predgovoru knjizi *Der Herr* auctor se unaprijed odriče znanstvenih pretenzija. Umjesto puke povijesne analize Isusova života i poruke te sabiranja učenih informacija o tekstu slijedeći impostaciju kakvog povijesno-kritičkog "komentara" ili pak beživotnog ponavljanja kristoloških dogmi, autor skromno priznaje da je riječ samo o "razmatranjima", o pozivu da se uvijek iznova znamo zaustaviti "pred nekom zgodom, riječju ili činom (iz Evandjelja), pažljivo slušajući dopustiti da nas pouči..."⁷⁵

⁷¹ Usp. *Wirklichkeit*, 12.

⁷² Usp. *Wirklichkeit*, 14. (nota 1)

⁷³ Usp. *Offenbarung*, 96; *Herr*, 379; *Wirklichkeit*, 14, 37, 43.

⁷⁴ Usp. *Bild*, 21-22.

⁷⁵ *Herr*, X.

U tu svrhu, autor sinhronijski otčitava život Isusa Krista spajajući slične epizode iz sva četiri evanđelja slijedeći nit vodilju, da bi naposljetku dao osobnu sintezu. Takav pristup pruža nebrojne poticaje za intimno razumijevanje novozavjetnih tekstova. Uvijek je to samo ponuda. Čitatelju ostaje izbor da ga slijedi ili ne slijedi.⁷⁶

Trud ovog teologa usmjeren je na “vjerničko produblјivanje” evanđeoskih scena kako bi se olakšao susret s Isusom Kristom i otvorio prostor za osobno iskustvo u vjeri.⁷⁷ Riječ je dakle o “mističnom” odnosu, o “pneumatskoj nazočnosti”, ili, kako to veli Pavao u svojim poslanicama, o “Kristu u nama”.⁷⁸

Vjeran ovoj hermeneutskoj perspektivi, Guardini želi “orisati lik” (*Gestaltzeichnung*) Isusa Krista započinjući od pavlovskih poslanica i teksta četvrtog evanđelja da bi završio sa sinopticima.⁷⁹ Razlog takvu hermeneutskom izboru auctor vidi u tome što se Pavao “nalazio u identičnoj situaciji u kojoj se i mi sami nalazimo”.⁸⁰ Pavao je, naime, jedini apostol koji nije vidio zemaljskog Isusa, Isusa “u tijelu”, nego je o njemu doznao “izvana”, preko svjedočanstva njegovih učenika, i “iznutra” kada mu se Bogo-Čovjek očitovao na putu i kada ga je doživio u svom duhu i srcu. “Kada Pavao nastoji izgraditi vlastitu sliku Krista, on načelno crpi iz istih izvora kao i mi: iz (predane) poruke i iz iskustva”.⁸¹

Za apostola Pavla, Krist je stoga više iskustvo “unutranje milosti”, “snaga koja djeluje”, “stvaralačka energija”, “svjetlo koje rasvjetljuje”, “život koji zrači i stvara”, nego li lik u kojega možemo uprijeti pogled ili lice koje možemo motriti.⁸²

Upoznati, ljubiti i slijediti Krista “iznutra” znači posjedovati spoznaju koju sam Krist daruje dok tumači ono “što u svim Pismima ima o njemu” a “srce gori u nama” (Lk 24, 27 i 32).⁸³ Čitatelj polako

⁷⁶ Usp. *Herr*, 242.

⁷⁷ Usp. *Herr*, 651.

⁷⁸ Usp. *Bild*, 52 sl.

⁷⁹ Usp. *Bild*, 39 sl.

⁸⁰ *Bild*, 42.

⁸¹ *Bild*, 42-43.

⁸² Usp. *Bild*, 50-51.

⁸³ Usp. *Herr*, XI.

uviđa da je osovina svakog kršćanskog zalaganja osobni odnos prema Isusu Kristu.⁸⁴

Zaključak

U ovom kratom prikazu željeli smo skrenuti pozornost na različite vidove teološkog pristupa Bibliji i ukazati na putove koje je potrebno prijeći da bi se došlo do tumačenja Pisma koje je u najvećoj mjeri vjerno njegovom ljudskom i božanskom obilježju.

Zacijelo, razmišljanja R. Guardinija o teološkom pristupu Pismu nisu ni izdaleka riješila sve probleme.⁸⁵ Držimo ipak da nije opravdano prigovarati mu zbog praznina u pristupu Svetom pismu jer to i nije bila njegova svrha. Valja stoga ispravno razumjeti njegovu temeljnu intuiciju koja glasi: ponuditi "prethodne napomene" (*prolegomena*) svake buduće teološke egzegeze ukoliko želi biti znanost o vjeri.

Tu temeljnu intuiciju našeg autora, moguće je sada sažeti u nekoliko teza:

- prvenstvo vjere i otvorenosti Duhu Svetom obogaćuju teološki pristup Pismu;
- sačuvati teološki identitet katoličke egzegeze čiji je prvotni cilj produbljivanje vjere;
- nadići procjep između znanstvenog istraživanja i razmišljanja vjere, između doslovnog i duhovnog smisla ukazujući na dinamički vid značenja riječi Božje;
- voditi računa o liturgijsko-pastoralnom momentu u izlaganju biblijskog smisla;

⁸⁴ Razmišljajući o obnove kršćanske vjere, E. Biser smatra da načelo obnove mora biti ponovno otkriće "Krista koji i nadalje živi" (*der fortlebende Christus*). Usp. E. Biser, *Glaubensprognose. Orientierung in postsäkularistischer Zeit*, Graz-Wien-Köln 1991, 265-276.

⁸⁵ Imajući pred očima povijesno-teološki kontekst u kojem je Guardini kao teolog djelovao kao i njegovu težnju za "vjerničkim tumačenjem Pisma", nije moguće ne opaziti i granice njegove hermeneutike. Koliko god je neophodno imati povjerenje u prisutnost Duha Svetoga i znati prepoznati pneumatsku stvarnost u svetopisamskim tekstovima, ipak postoji opasnost "biblijskog doketizma" koji ne uzima dovoljno u obzir "povijesni odmak".

Uvjereni smo da Guardinijev pristup Svetom pismu može doprinijeti većoj dostupnosti svega bogatstva sadržanog u Bibliji kako bi ona uistinu mogla (p)ostati Knjiga koju valja proučavati (*teologija*), koju valja navještati (*evangelizacija*) i koja je “neiscrpno vrelo duhovnog života” (*duhovnost*).⁸⁶

⁸⁶ Usp. DV br. 21.

*Riassunto***ALCUNI PRINCIPI DELL'APPROCCIO TEOLOGICO ALLA
SACRA SCRITTURA SECONDO R. GUARDINI**

ANDELKO DOMAZET

E' noto che l'opera teologica di Romano Guardini porta con se il fascino di un testo semplice e profondo nello stesso tempo, incisivo per la costante attualità e segnato da un profondo senso di spiritualità.

In questo articolo l'autore ha cercato di dare una presentazione chiara di alcuni principi che stanno alla base dell'interpretazione guardiniana della Sacra Scrittura: l'imprescindibilità della fede nell'accostare la Bibbia, la lettura sincronica del Nuovo Testamento, l'aspetto kerigmatico della Parola di Dio e la sua contemporaneità al credente, i limiti del metodo storico-critico, ecc. Ogni oggetto di ricerca, secondo il principio epistemologico assunto da Guardini, richiede un modo di conoscenza adeguato ad esso.

Nonostante la sua non sistematicità l'interpretazione guardiniana tiene insieme il *sensus fidei*, la discrezione di fronte al mistero, l'attualizzazione e il rapporto con la vita personale e comunitaria. In questo sinfonia si fa eco di un'interpretazione autenticamente ecclesiale della Bibbia.

Le premesse ermeneutiche presentate in questo articolo permettono, infine, a Guardini la ricostruzione dello *Gestalt* di Gesù Cristo.